

ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ

Брюксел, 24.7.2012 г.
COM(2012) 405 final

**ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА,
ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА
НА РЕГИОНИТЕ**

Годишен доклад относно Инструмента за стабилност за 2011 г.

{SWD(2012) 225 final}

СЪДЪРЖАНИЕ

1.	Въведение	3
2.	Структура на Инструмента за стабилност (ИС).....	3
3.	Изпълнение на Инструмента за стабилност	5
4.	Преглед на Инструмента за стабилност за периода 2007—2011 г.	5
5.	Състояние на ИС през 2011 г.	7
6.	Отговор на ситуация на криза или на възникваща криза (член 3 от Регламента за ИС)	8
6.1.	Какъв бе отговорът на ИС на кризите през 2011 г.?.....	8
6.2.	Кой участва в действията за реакция при кризи по линия на ИС?.....	10
7.	Помощ в рамките на стабилни условия за сътрудничество (член 4 от Регламента за ИС)	11
7.1.	Заплахи за сигурността и безопасността (член 4, параграф 1 от Регламента за ИС).....	11
7.2.	Смекчаване на риска по отношение на химични, биологични, радиологични и ядрени (ХБРЯ) материали (член 4, параграф 2 от Регламента за ИС).....	14
7.3.	Изграждане на предкризисен и следкризисен капацитет (член 4, параграф 3, Регламент за ИС).....	15
8.	Заключение	19

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА, ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА НА РЕГИОНИТЕ

Годишен доклад относно Инструмента за стабилност за 2011 г.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият пети годишен доклад се представя на Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите в съответствие с изискването за отчетност, постановено в член 23 от Регламент (ЕО) № 1717/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 15 ноември 2006 г. за установяване на Инструмент за стабилност¹.

Инструментът за стабилност (ИС) е важен инструмент под ръководството на върховния представител/заместник-председател, който ѝ позволява да насочва ресурси в подкрепа на всеобхватни подходи на ЕС, целящи предотвратяването, смекчаването и справянето с последиците от кризи и заплахи за сигурността в целия свят. В доклада е представен преглед на това как Инструментът за стабилност е бил използван през 2011 г.

Докладът е допълнен от два работни документа на службите на Комисията, с които се предоставя изчерпателна и подробна актуализирана информация за изпълнението в световен план на: i) спешни мерки на ИС за реагиране при кризи, които са били стартирани и/или са в ход през 2011 г.; и ii) по-дългосрочни програми на ИС.

Дейностите по линия на ИС, описани в настоящия доклад, са извършвани от широк кръг от изпълнителни органи, включително агенции на Организацията на обединените нации, други международни и регионални органи, органи на държавите — членки на ЕС, неправителствени организации и други организации на гражданското общество.

2. СТРУКТУРА НА ИНСТРУМЕНТА ЗА СТАБИЛНОСТ (ИС)

ИС е един от основните инструменти за външно подпомагане, който позволява на ЕС да заеме водеща позиция в подпомагането на предотвратяването и реакцията при настоящи кризи или при възникващи кризи по света.

Както е обобщено по-нататък, в членове 3 и 4 от Регламента за ИС са определени видовете дейности, за които този инструмент може да се използва.

В **член 3** се предвижда „помощ в отговор на ситуация на криза или на възникваща криза“. Това може да включва реакция на сериозни политически и конфликтни ситуации, големи природни бедствия и понякога на сложни комбинации от тези два сценария. Когато се появят възможности за предотвратяване, смекчаване или разрешаване на кризи, тази помощ от ИС, ограничена до случаи, при които основните

¹ ОВ L 327/1 24.11.2006 г.

инструменти за външна помощ² не могат да бъдат мобилизирани достатъчно навременно или по подходящ начин, се проявява под формата на незабавни *изключителни мерки за помощ*³. В някои случаи тези мерки за реакция са последвани по-късно от *програми за временни мерки*⁴.

Мерките по ИС често допълват хуманитарната помощ, предоставяна от ЕС, като инструментът допринася също така значително за „обвързването на помощта, възстановяването и развитието“⁵. Освен това действията по ИС може да допълват операциите и другите действия в рамките на ОПСО⁶, а също така да допринасят в значителна степен към всеобхватния подход на ЕС за реакция при кризи.

Действието на ИС допълва основните инструменти за предоставяне на помощ, които, поради своя обхват, стратегическо планиране и периоди на програмиране, често не са подходящи за реагиране в случай на криза или на възникваща криза. Точно фактът, че инструментариумът на ЕС за външни действия включва такъв широк набор от инструменти, позволяващи на Съюза да предоставя специфичен и подходящ за различните ситуации отговор, представлява и негово важно предимство.

Различни по-малки по мащаб мерки на ИС за реакция при кризи се финансират от механизъм, създаден чрез Решение за финансиране, което позволява на ЕС да осигурява бърза и гъвкава подкрепа за редица видове действия, като всяко от тях не надвишава максимален размер от 2 милиона EUR. Този механизъм е познат като инструмент на ИС за политически съвети, техническа помощ и посредничество и други области на помощ в полза на трети държави в кризисни ситуации.

В **член 4** от Регламента за ИС се предвижда програмируем компонент на инструмента, който да включва програми на ИС в по-дългосрочен план в три ключови области:

- Заплахи за сигурността и безопасността в трансрегионален план (член 4, параграф 1);
- Смекчаване на риска по отношение на химични, биологични, радиологични и ядрени (ХБРЯ) материали (член 4, параграф 2) както и
- Изграждане на предкризисен и следкризисен капацитет (член 4, параграф 3)⁷.

² Инструмент за предприсъединителна помощ (ИПП), Европейски инструмент за съседство и партньорство (ЕИСП), Инструмент за сътрудничество за развитие (ИСР), Европейски фонд за развитие (ЕФР), и Европейският инструмент за демокрация и права на човека (ЕИДПЧ); и т.н.

³ Максимална продължителност от 18 месеца с ускорени процедури за приемане и изпълнение на програми на стойност по-малко от 20 млн. EUR, както е предвидено в Регламент (ЕО, Евратом) № 1605/2002 от 25 юни 2002 г. относно Финансовия регламент, приложим за общия бюджет на Европейските общности, изменен, наричан „Финансовият регламент“ и Регламент (ЕО, Евратом) № 2342/2002 на Комисията от 23 декември 2002 г. относно определянето на подробни правила за прилагането на Финансовия регламент, наричан „Правилата за прилагане“.

⁴ Програми, които се основават на „изключителни мерки за подпомагане“ и целят създаването на условия за изпълнението на политиките за сътрудничество на ЕС. Тези политики може да са с по-дълъг период на действие, но за тяхното приемане е необходимо повече време поради дългия процес на вземане на решение, включително и чрез комитология.

⁵ LRRD

⁶ Обща политика за сигурност и отбрана (на ЕС).

⁷ Известен също като „Партньорство за укрепване на мира“ (ПУМ) по линия на ИС.

3. ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ИНСТРУМЕНТА ЗА СТАБИЛНОСТ

Влизането в сила на Договора от Лисабон доведе до създаването през 2011 г. на Службата за инструментите в областта на външната политика (FPI), нова служба на Комисията, която работи успоредно със също така новосъздадената Европейска служба за външна дейност (ЕСВД), като последната е функционално автономен орган на Съюза⁸. И двете служби докладват на върховния представител/заместник-председател г-жа Аштън, като FPI е под нейно ръководство като заместник-председател на Европейската комисия.

В член 9 от решението за създаване на ЕСВД се уточнява, че Комисията отговаря за управлението на външното сътрудничество на Съюза, като върховният представител осигурява цялостната политическа координация на инструментите за външно подпомагане, включително ИС. По този начин ЕСВД предоставя политическото управление по член 3 от Инструмента за стабилност и работи по изготвянето на мерки съвместно с FPI, която е отговорна за изпълнението на съгласуваните действия. ЕСВД също така предоставя стратегическото програмиране по член 4 чрез стратегическите документи и многогодишните индикативни програми. Съответните годишни планове за действие (ГПД) се определят и изпълняват от ГД „Развитие и сътрудничество“⁹ (за член 4, параграф 1 и член 4, параграф 2) и FPI (член 4, параграф 3). При съвместната си работа по член 4, параграфи 1 и 2 ЕСВД и ГД „Развитие и сътрудничество“ се споразумяват относно мерки за справяне с редица заплахи за сигурността и други глобални предизвикателства, като тези мерки допълват други мерки, изпълнявани по линията на географските инструменти на ЕС.

4. ПРЕГЛЕД НА ИНСТРУМЕНТА ЗА СТАБИЛНОСТ ЗА ПЕРИОДА 2007—2011 г.

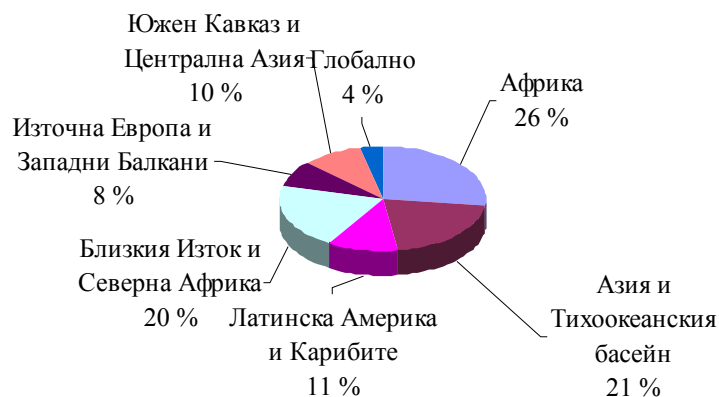
Пет години след създаването си ИС вече се е утвърдил като инструмент на ЕС за реакция при конфликти и кризи по целия свят, за противодействие на заплахи за сигурността на национално и регионално ниво, както и за изграждане на капацитет за реакция при кризи и предотвратяване на конфликти.

През периода 2007—2011 г. по компонента за краткосрочна реакция при кризи на ИС бяха предоставени **670 млн. EUR за около 203 действия за реакция при кризи в целия свят**. Географският обхват за периода 2007—2011 г. е показан на графика 1.

⁸ Решение на Съвета от 26 юли 2010 г. за определяне на организацията и функционирането на Европейската служба за външна дейност (2010/427/ЕС), ОВ L 201.

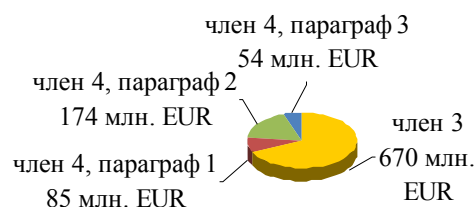
⁹ Генерална дирекция „Развитие и сътрудничество – EuropeAid“ (Европейска комисия)

Графика 1: Географски обхват на реакцията при кризи с подкрепата на ИС за периода 2007 — 2011 г. (според разпределените финансови средства)

На графика 2 е показано разпределението на финансирането между мерките за реакция при кризи (член 3) и по-дългосрочните програми (член 4) през този период.

Графика 2: Средства по ИС за дейности по членове 3, 4, параграфи 1, 2 и 3: общо 983 млн. EUR за периода 2007—2011 г.

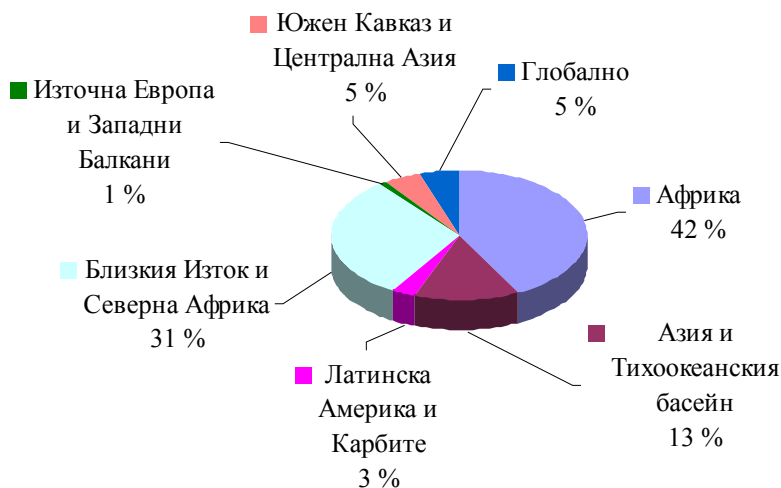
5. СЪСТОЯНИЕ НА ИС ПРЕЗ 2011 Г.

От наличния и изцяло разпределен за ИС бюджет в размер на **282 млн. EUR** през 2011 г.¹⁰ (увеличение от почти 15 % спрямо предходната година) разбивката на отпуснатите суми беше:

- 188 млн. EUR за кризи или за възникващи кризи, възлизащ на увеличение с 43 % спрямо предходната година;
- 30 млн. EUR за реакции при трансрегионални заплахи;
- 49 млн. EUR за смекчаване на риска от ХБРЯ; както и
- 15 млн. EUR¹¹ за изграждане на предкризисен и следкризисен капацитет

Чрез редовни справки, представени на Комитета за политика и сигурност, Съветът бе информиран за планирането на нови мерки за реагиране при кризи по член 3 и му бяха предоставяни актуализирани данни относно изпълнението на вече започнатите мерки. Работната група по конфликтите, сигурността и развитието в комисията по външни работи на Европейския парламент, която бе създадена в рамките на процедурата по демократичен контрол на ИС, проведе пет заседания с представители на Комисията и на ЕСВД.

Графика 3: Географски обхват на нови мерки за реакция при кризи по ИС за 2011 г. (според разпределените финансови средства)

По отношение на географското разпределение на графика 3 по-горе е показано, че за различните кризи в Африка на юг от Сахара през 2011 г. е било необходимо високо

¹⁰ Позоваване на „Инструмент за стабилност: преглед на бюджетните кредити за поети задължения и за плащания“ в работния документ II на службите на Комисията, придружаващ този доклад.

¹¹ Включително сума от 1 млн. EUR от Европейския парламент за пилотна „Програма за дейности по укрепване на мира, ръководени от НПО“.

ниво на финансиране по ИС за подпомагане на значителни усилия за стабилизиране. Освен това е налице голямо увеличение на процента на всички средства по ИС, разпределени през 2011 г. за региона на Близкия Изток и Северна Африка, дължащо се на събитията, свързани с развитието на арабската пролет. Силният ангажимент за ЕС за подпомагане на региона на Южното Средиземноморие в съответствие със Съвместното съобщение от 8^{-ми} март 2011 г. на върховния представител и на Комисията „Партньорство за демокрация и споделен просперитет с Южното Средиземноморие“ е изразен също така в планираните трансфери на средства от общия бюджет за ИС към бюджета за Европейски инструмент за съседство и партньорство, възлизащи на 60 млн. EUR за 2012 г. и на 70 млн. EUR за 2013 г.

Въпреки че през 2011 г. бяха подети по-малко нови действия по ИС в други региони, много от вече започналите през 2010 г. действия в тези региони продължиха и през 2011 г. По отношение на по-дългосрочните програми на ЕС през 2011 г. приключи периодът, обхванат от стратегическия документ за ИС за периода 2007—2011 г., и неговите две придружаващи многогодишни индикативни програми, обхващащи съответно периодите 2007—2008 г. и 2009—2011 г.

В следващите два раздела са представени конкретни примери за проекти на ИС през 2011 г.

6. ОТГОВОР НА СИТУАЦИЯ НА КРИЗА ИЛИ НА ВЪЗНИКВАЩА КРИЗА (ЧЛЕН 3 ОТ РЕГЛАМЕНТА ЗА ИС)

6.1. Какъв бе отговорът на ИС на кризите през 2011 г.?

Пълна информация за всички мерки на ИС в процес на изпълнение през 2011 г. е посочена в работен документ I на службите на Комисията, който придружава настоящия годишен доклад. Следните действия, които са показателни за дейностите през 2011 г., илюстрират широкия обхват и разнообразните видове кризи, на които ИС беше призован да отговори на различни места по света:

- **- Арабската пролет** – освен пряката подкрепа за мирни избори беше обърнато специално внимание на засиленото участие на гражданското общество в процеса на преход (**Тунис, Египет, Либия**), включително със силен акцент върху насърчаването на ролята на жените. Нестабилната ситуация в Йемен наложи отмяната на вече започналите действия с участието на правителствени изпълнителни агенции, докато други дейности, имащи за цел укрепване на гражданското общество, продължиха;
- Значителна подкрепа беше предоставена на **палестинския народ**, включително чрез предоставяне на основни субсидии за жилищно настаняване, за да се предотврати избухването на нов конфликт в палестинските бежански лагери в **Ливан**, като по този начин се спомага за намаляването на риска от ескалация на напрежението и на последиците от него в и без това нестабилната обстановка в Близкия изток и в обкръжаващия го Средиземноморски регион; Беше задействан спешен пакет от мерки в подкрепа на социално-икономическата стабилизация в **ивицата Газа** с цел насърчаване на създаването на работни места и подобряване на водоснабдяването. Беше прието допълнително решение за модернизирането на контролно-

пропускателния пункт **Керем Шалом** с цел да се улесни потокът на стоки до Израел и от Израел до ивицата Газа;

- В областта на помирието и преходното правосъдие беше предоставено финансиране за Специалния трибунал в **Ливан**, който проучва обстоятелствата около убийството на бившия министър-председател Харири;
- Кризата със сушата в региона на **Африканския рог** през 2011 г. наложи необходимостта от мащабни спасителни действия. В добавка към усилията на ЕС и на другите хуманитарни действия ИС стартира мерки за подпомагане на селскостопанския сектор за възстановяване на пазарите и производствения капацитет в **Етиопия**. Тъй като сушата повлия и на равновесието между сигурността и политиката в **Сомалия**, бяха финансирани мерки за разминирание, както и свързани с това мерки, за да се създадат условия за дейности по възстановяване и реконструкция в Могадишу и в други недостъпни в миналото части на страната;
- Допълнителна помощ бе предоставена за всеобхватния подход на ЕС за решаването на проблема с пиратството край Африканския рог чрез финансиране на програми на ЕС и Службата по наркотиците и престъпността към ООН (UNODC) в **подкрепа на съдебни процеси срещу пиратите**. Предоставянето на подобна подкрепа допринесе също така за укрепването на позицията на ЕС в преговорите с държавите от региона по споразуменията за трансфер на лица, заподозрени в пиратство, които бяха от основно значение за успеха на военноморската операция *Atalanta* за противодействие на пиратството, провеждана от ЕС в рамките на ОПСО;
- **Новата държава Южен Судан** бе подпомогната в борбата с местните заплахи за стабилността и заплахите за стабилността от междудържавен характер, съществуващи между Судан и Южен Судан, предимно в района около общата им граница;
- Инструментът беше използван също така след политически промени и промени в съотношението на силите между политика и сигурност. Сред примерите са програми в **Кот д'Ивоар** в подкрепа на новото правителство на Уатара и скорошните избори, както и в подкрепа на реформата в областта на сигурността в Демократична република Конго;
- Беше стартирана програма в района на делтата на р. Нигер в **Нигерия** за подкрепа на **реинтеграцията на бивши бойци**, като по този начин се насърчи стабилността;
- Беше направен значителен принос за действията в подкрепа на **стратегията на ЕС за региона на Сахел**, включително подкрепа за създаването на дейности, които да са източник на доходи и работни места;
- Бяха стартирани няколко дейности за намаляване на покачващото се напрежение между отделни групи от населението, което можеше да ескалира в междудържавни конфликти. В рамките на една такава програма се предвиждаха мерки за уталожване на напрежението между киргизи и узбеки във **Ферганската долина** в Централна Азия, а друга програма имаше за цел да

подобри отношенията между **хаитянската общност и местната доминиканска общност** в Доминиканската република;

- Бяха предприети редица мерки за осигуряването на важна **подкрепа за изборите в Хаити, Казахстан и Беларус**, а в **Афганистан** ИС подкрепи независимата избирателна комисия в усилията ѝ да развива и укрепва капацитета си за бъдещи избори; както и
- В **Колумбия** беше създаден проект в подкрепа на развитието на процес за **установяване на истината, осигуряване на справедливост и помирение**, насочен към разрешаване на проблема с отвличанията и насилствените изчезвания.

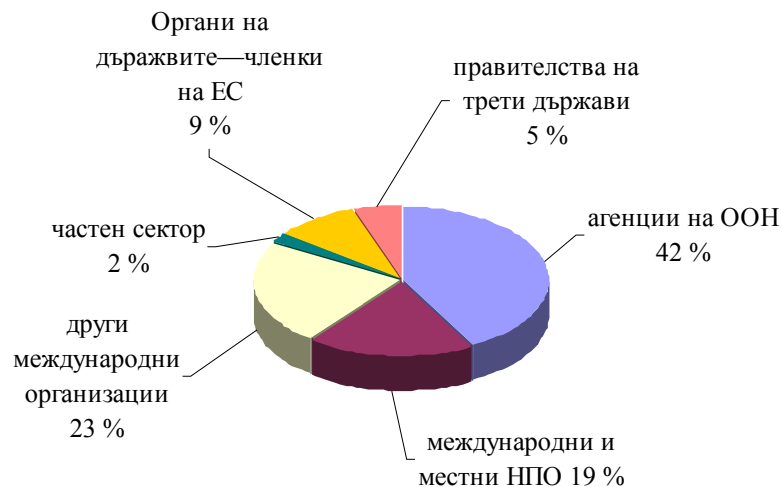
6.2. Кой участва в действията за реакция при кризи по линия на ИС?

Мерките за реакция при кризи по линия на ИС са изготвени в тясно сътрудничество с различни партньори: гражданското общество; публичната администрация; държавите — членки на ЕС; институциите на ЕС; трети държави и др. Делегациите на ЕС играят ключова роля, като спомагат за ранното предупреждение и разработват концепции и варианти за отговори. През 2011 г. по-голямата част от новите мерки бяха „под-делегирани“¹² за изпълнение на местно равнище от делегациите на ЕС, чието познаване на местните потребности и изисквания е от съществено значение за успеха на дейностите. Това позволява своевременното договаряне на договори с изпълнителните организации и извършването на непосредствен мониторинг на изпълнението на тези често чувствителни проекти. В резултат на това делегациите на ЕС поеха отговорност за 85 % от поетите задължения и 82 % от плащанията по линия на ИС през 2011 г.

Делегациите на ЕС с особено голямо натоварване, свързано с програми по ИС, продължават да бъдат подпомагани от специално предназначен за това персонал, финансиран по бюджета на ИС за административна подкрепа. Броят на служителите по ИС на място в делегациите на ЕС остана до голяма степен непроменен с 21 служители, от които 7 служители за регионално планиране на реакция при кризи помагат на централата при определянето на ефективните намеси, а 14 са ръководители на проекти по линия на ИС в делегациите и управляват съществен и/или сложен портфейл от проекти по ИС.

¹² Правната и финансовата отговорност за използването на финансиране от ЕС, включително правомощието да се подписват и да се изменят договори при необходимост, се прехвърля от седалището на Европейската комисия на съответната делегация на ЕС.

Графика 4: Партньори по изпълнението на мерките за реакция при кризи на ИС за периода 2007— 2011 г. (според разпределените финансови средства)

На графика 4 е посочен кръга от партньори по ИС, отговорни за изпълнението на мерките за реакция при кризи по член 3. Недържавни участници изпълняваха 44 % от бюджета на ИС, а организации от групата на ООН — 42 %. Значителната роля на ООН се обяснява с нестабилността на районите, в които се използва ИС, като органите на ООН често са едни от малкото, които разполагат със засилено присъствие в отделните държави и които са в състояние да реагират бързо благодарение на своите стабилни мрежи на местно равнище. Изпълнението от страна на правителства на трети държави се е увеличило през 2011 г. на 5 % (в сравнение с 3 % през предходната година). По отношение на броя действия обаче международните и местните НПО управляват най-голям брой проекти по ИС.

7. ПОМОЩ В РАМКИТЕ НА СТАБИЛНИ УСЛОВИЯ ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО (ЧЛЕН 4 ОТ РЕГЛАМЕНТА ЗА ИС)

Комисията осигурява подготовката на годишното планиране и управлението на помощта по член 4 в рамките на стабилни условия за сътрудничество. Годишните програми за действие на ИС за 2011 г. бяха приети, както следва: член 4, параграф 1 (заплахи за сигурността и други заплахи, свързани със законността и реда) през септември 2011 г.; член 4, параграф 2 (смекчаване на риска по отношение на химични, биологични, радиологични и ядрени материали) през октомври 2011 г.; и член 4, параграф 3 (изграждане на предкризисен и следкризисен капацитет) през юни 2011 г. Подробна актуализирана информация за изпълнението на дейностите по отделните член 4, параграф 1, член 4, параграф 2 и член 4, параграф 3 е представена в работния документ II на службите на Комисията, който придружава настоящия годишен доклад.

7.1. Заплахи за сигурността и безопасността (член 4, параграф 1 от Регламента за ИС)

Програмите, разработени в контекста на трансрегионалните заплахи, са насочени към изграждането на капацитет в тясно сътрудничество с държавите бенефициери. Обикновено капацитетът за сигурност се укрепва първо на национално, след това — на

регионално, и накрая — на трансрегионално равнище. В рамките на индивидуален подход в даден регион се определят ключови държави и се засилва капацитетът на местните звена за правоприлагане и сигурност чрез установяване или засилване на специализирани междуведомствени звена. Регионалните координационни функции се определят, като се използват съществуващи структури, когато е възможно, за да се насърчи регионалното и трансрегионалното сътрудничество. Обменът на информация се насърчава чрез регионални информационни системи. Обхванати са различни области: борбата с трафика и организираната престъпност по веригата на разпространение на кокаина и хероина; незаконния трафик на огнестрелни оръжия и експлозивни материали; повишаването на морската сигурност и безопасност по критичните морски плавателни пътища и изграждането на капацитет в регионите, засегнати от тероризма.

През 2011 г. бяха заделени 30 млн. EUR за дейности в посочените по-горе области с общ размер на плащанията от около 9,2 млн. EUR. До края на 2011 г. и чрез Европейския социален фонд (ЕСФ)¹³ измежду служителите в специализираните публични или полупублични организации на държавите — членки на ЕС са били наети повече от 100 експерти, за да обединят усилията си и да предоставят специфичните си познания и опит, както и за да допринесат с намесата си на специалисти за набелязването и подробното планиране на действията по линия на ИС. Това включва годишната програма за действие за 2012 г., както и подготовка за пълното изпълнение на действията, определени в предишните годишни програми за действие. Сред обхванатите области са:

- През 2011 г. в Кабо Верде и Сенегал започнаха своята дейност първите две съвместни работни групи за летища свободни от наркотици, за да подкрепят **борбата срещу организираната престъпност по пътя на кокаина** (40 държави, 6 млн. EUR през 2011 г. от общо 19 млн. EUR). В 22 летища беше проведена едноседмична акция с името COCAIR, която доведе до конфискуването на значителни количества наркотици;
- В подкрепа на **борбата срещу организираната престъпност по пътя на хероина** продължи работата в десет държави, включително Иран, Пакистан и Афганистан;
- Програмата **Critical Maritime Routes** (важни морски маршрути) на стойност 14,5 млн. (4,5 млн. EUR през 2011 г.) обхваща 17 крайбрежни държави в западната част на Индийския океан, Югоизточна Азия и Гвинейския залив. Тя подобрява капацитета за обмен на информация и изпълнението на правоприлагащите функции на крайбрежните държави, за да се способства за постигането на по-безопасен морски трафик чрез противодействие на пиратството и въоръжените грабежи в морето;
- Няколко проекта целят **предотвратяването и борбата с тероризма**, като допринасят за световните усилия за борба с тероризма, включително за изпълнението на стратегията на ООН. Беше подписан договор относно борбата с тероризма в региона на Сахел на стойност 6,7 млн. EUR, който е насочен към подобряване на капацитета за обмен на информация, прогнозиране на

¹³ Инструмент за експертна помощ, в който са включени специалисти от публични или частно-публични организации от целия ЕС. От 2008 г. насам експерти от около 60 организации в 17 държави членки са извършили над 100 мисии.

терористични актове и реагиране на терористични актове, както в оперативно, така и в правосъдно отношение. Сътрудничеството с Пакистан има за цел подобряването на наказателноправната система на Пенджаб. В Югоизточна Азия ИС участва в съвместна антитерористична инициатива на ЕС и UNODC;

- **Престъпленията в кибернетичното пространство** са сравнително ново проявление на съществуващите глобални и трансрегионални заплахи, като борбата с тях не може да бъде ефективна, ако не се вземе предвид кибернетичното им измерение (бяха заделени 3 млн. EUR за засилване на капацитета на правоприлагащите, съдебните и гражданските органи и за насърчване на присъединяването към т.нар. „Конвенция от Будапеща“ и нейното изпълнение). Като се има предвид, че по-голяма част от критичната инфраструктура на оперативните системи е свързана в мрежа, потенциалните дестабилизиращи ефекти от кибернетично нападение или сериозни случайни срывове на ключови мрежи на информационни и комуникационни технологии могат да бъдат унищожителни. В този контекст ще бъде разгледана **кибернетичната сигурност** в рамките на ИС (бяха заделени 1,5 млн. EUR за трансрегионално сътрудничество, както и за изпълнението на международните стандарти в областта на осведомеността за рисковете, анализа на уязвимостта, готовността при извънредни ситуации, управлението на тревогите и на последиците).
- **Фалшифицираните лекарства** представляват огромна заплаха за общественото здраве и безопасност, тъй като те обикновено съдържат съставки, които са с лошо качество или неправилно дозиране или са просто неефективни, а в някои случаи дори токсични. Въпреки че това е заплаха в световен мащаб, в най-голяма степен на нея са изложени развиващите се държави (бяха заделени EUR 5 млн. EUR за засилване на правната рамка – предимно чрез Конвенцията за престъпленията с лекарствени продукти, както и капацитета за откриване и анализиране на подозрителни лекарства и капацитета за полицейско разследване и наказателно правосъдие за неутрализиране и разрушаване на глобализираните престъпни мрежи);
- С цел да се укрепи капацитетът за предотвратяване, борба и контрол на **незаконната търговия с малки оръжия и леко въоръжение (МОЛВ)**, ЕС продължи да подкрепя координирането и прилагането на международните конвенции и протоколи в Африка на юг от Сахара, Южна и Централна Америка (2011 г.: 7,3 млн. EUR в 41 държави); както и
- През 2011 г. агенциите на държавите — членки на ЕС продължиха да предоставят експертен опит и да се ползват от полезни взаимодействия чрез **Инструмента за експертна помощ** при дългосрочното програмиране и изпълнение на програми и проекти по линия на ИС (по приоритети 1 и 2) (2,5 млн. EUR по плана за действие за 2011 г.), в рамките на който от 2008 г. насам са проведени повече от 100 мисии.

7.2. Смекчаване на риска по отношение на химични, биологични, радиологични и ядрени (ХБРЯ) материали (член 4, параграф 2 от Регламента за ИС)

В миналото дейностите в повечето области бяха насочени към бившия Съветски съюз. През 2010 г. бяха положени усилия за разширяване на географския обхват на дейностите по програмата. Обхватът беше разширен, за да включи Средиземноморския

басейн, Близкия изток, Югоизточна Азия, Централна Азия, Южен Кавказ и Африка. Освен държавите от бившия Съветски съюз, съществуват около 40 нови имащи отношение към това държави.

Програмата ХБРЯ обхваща рисковете, свързани със случайно, естествено или злонамерено предизвикани проблеми с ХБРЯ, и цели подобряването на културата на безопасност и сигурност чрез разпространяване на най-добри практики и повишаване на общото ниво на информираност относно сигурността и безопасността. Преди 2010 г. различните области бяха обхванати поотделно¹⁴. От 2010 г. насам „**центровете за високи постижения**“ на ХБРЯ, създадени в целия свят от ЕС по силата на този инструмент, постепенно се превърнаха в единна и интегрирана платформа за действия във всички области на наблюдението на границите/незаконния трафик, контрола на износа, биобезопасността, биологичната сигурност и др. Тези центрове за високи постижения се стремят да подобрят политиките за смекчаване на риска от ХБРЯ, като разработват индивидуализирани пакети с мерки за подкрепа (19 действия в пет региона, 21,5 млн. EUR през 2011 г.). Те ще представляват основен инструмент за изграждане на капацитет и за разработване на съгласувани регионални политики, както и за укрепване на сътрудничеството между националния и регионалния капацитет в тази област. През 2011 г. ЕС създаде такива центрове в Югоизточна Азия (Филипините), Югоизточна Европа/Южен Кавказ/Украйна (Грузия), Северна Африка (Алжир), по африканското крайбрежие на Атлантическия океан (Мароко) и в Близкия изток (Йордания). Регионалните секретариати на първите пет местни центъра започнаха да функционират в края на 2011 г. Освен това бяха установени контакти с Централна Азия, с държавите от Съвета за сътрудничество в Персийския залив и с държавите в Африка на юг от Сахара.

Други подпомагани области включват:

- Дейностите в областта на помощта и сътрудничеството при контрола на износа на стоки с двойна употреба, които доведоха до успешното изпълнение на програми с повече от 28 държави по света. Сътрудничество с програмата EXBS на САЩ в областта на системите за контрол на износа бе задълбочено;
- За подобряване на безопасността и сигурността срещу биологични заплахи, бяха предприети няколко мерки за осигуряване на съоръжения в различни държави от Централна Азия, Кавказ и Африка (3,5 млн. EUR през 2011 г.). Заедно с Европейския център за профилактика и контрол на заболяванията бе стартирана програма в областта на човешкото здраве, която обхваща 17 държави извън ЕС (3 млн. EUR в края на 2010 г.);
- В подкрепа на инициативите за многостранни гаранции в ядрената област с МААЕ беше подписан договор с цел да се предостави финансиране на банката за нискообогатен уран за използване на ядрена енергия (10 млн. EUR през 2011 г.). Банката, която е притежание на МААЕ и се управлява от нея, ще доставя безопасно ядрено гориво на държавите, създаващи граждански ядрени програми, като по този начин се ограничават съответните рискове от разпространение;

¹⁴ Напр. контрол на износа на стоки с двойна употреба, незаконен трафик, пренасочване на бивши учени, занимаващи се с разработка на оръжие, култура на безопасност и сигурност.

- Продължи подкрепата за преквалификацията и алтернативната трудова заетост на бивши учени и инженери, занимаващи се с разработка на оръжие, с произход в държавите от бившия Съветски съюз, осъществявана с помощта на Центъра за наука и технологии в Украйна (ЦНТУ) и Международния център за наука и технологии в Москва (МЦНТ). В Ирак дейностите продължиха с ангажирането на бивши учени, занимаващи се с разработка на оръжие, в цялостни дейности за извеждане от експлоатация, демонтиране и обеззаразяване на ядрени съоръжения; както и
- Борбата с незаконния трафик на ХБРЯ материали и измамните финансови практики продължава с действия в Централна Азия, Югоизточна Азия и Северна Африка. Бе подписан договор с МААЕ за предоставяне на финансиране за нова лаборатория за ядрен материал, която да бъде използвана от аналитичното звено на МААЕ по въпросите на ядрените гаранции в Зайберсдорф, Австрия (5 млн. EUR през 2011 г.).

7.3. Изграждане на предкризисен и следкризисен капацитет (член 4, параграф 3, Регламент за ИС)

Според годишната програма за действие за 2011 г.¹⁵ т.нар. **партньорство за укрепване на мира по линия на ИС**, в чиито дейности за изграждане на капацитет за реакция преди и след кризи участват партньори от организации на гражданското общество, регионални и международни организации и държави — членки на ЕС, включва осем тематично групирани действия (вж. графика 5).

През годината множество текущи действия подкрепяха както усилията на ЕСВД за управление на кризи/реакция при кризи, така и за предотвратяване на конфликти, и по-специално приоритетите на Съвета за управление на кризи и наскоро създадената група

¹⁵ Годишната програма за действие за 2011 г. бе приета от Европейската комисия на 30 юни 2011 г. (http://www.eeas.europa.eu/ifs/docs/c_2011_4451_en.pdf).

за предотвратяване на конфликти. Тази подкрепа включваше достъп до аналитични данни за конфликтите, ценна информация от мястото на събитията, експертен опит в областта на ранното предупреждение и предотвратяването на конфликти, предоставяни от организации на гражданското общество, в съответствие със заключенията на Съвета от юни 2011 г.¹⁶. Следните примери илюстрират някои от основните области на постиженията през 2011 г.:

- **Диалог с гражданското общество и изграждане на капацитета на вътрешни недържавни участници:** С оглед събирането на информация, която да послужи в процеса на изработване на политики на ЕС, бяха проведени тринадесет срещи на мрежата за диалог с гражданското общество¹⁷, която представлява форум за диалог между ЕС и недържавните участници относно укрепването на мира, като всяка една от срещите беше посветена на определена тема (напр. предотвратяване на конфликти и ранно предупреждение, жените и реформата в сектора на сигурността, мир и сигурност) и на определена страна или на определен конфликт (напр. срещи, посветени на региона MENA¹⁸, Кот д'Ивоар, Божия армия за съпротива) с оглед предоставяне на данни за процеса на вземане на решения на ЕС;
- С цел изграждане на **капацитет на ниво, най-близко до гражданите**, в шест държави стартираха дванадесет проекта, насочени към гражданското общество, в областта на посредничеството и диалога, сигурността на хората и ролята на жените. По-нататъшни действия в областта на ранното предупреждение, насочени към изграждането на споделено разбиране на рисковите фактори, които могат да доведат до превръщането на нестабилни ситуации в конфликти и мерките, които могат да се предприемат за предотвратяване на това;
- **Посредничество и диалог:** ЕС предостави подкрепа на дежурния екип от експерти по посредничество, ръководен от Отдела за подкрепа на посредничеството (ОПП) към Департамента по политически въпроси (ДПВ) на ООН, с цел бързото предоставяне на експертни познания в областта на посредничеството на ООН, държавите — членки на ЕС и други международни, регионални и субрегионални организации. Двама финансирани от ЕС експерти в ОПП проведоха **шестнадесет** отделни мисии в **осем** държави¹⁹. Друго действие по линия на ИС в Кения имаше за цел да се занимае с първопричините за насилието, последвало изборите през 2007 г.²⁰, и допринесе за засилване на капацитета на недържавните участници за смекчаване на междубошностните конфликти;

¹⁶ Заключения на Съвета относно предотвратяването на конфликти, 3101-то заседание на Съвета по външни работи, Люксембург, 20 юни 2011 г.

¹⁷ Мрежата за диалог с гражданското общество се управлява от Европейското бюро за връзка в областта на укрепване на мира (EPLO).

¹⁸ Близкия изток и Северна Африка.

¹⁹ Включително Йордания (подкрепа на Помощната мисия на ООН в Ирак); Казахстан (подкрепа на Регионалния център на ООН за превантивна дипломатия в Централна Азия по отношение на региона на басейна на Аралско море); Кения (работа от Найроби по въпроси, свързани със Сомалия); Киргизстан (подкрепа на правителството на Киргизстан за разработването на национална програма за предотвратяването на конфликти); и Катар (подкрепа за мирните преговори относно Дарфур).

²⁰ Действието „Засилване на капацитета на недържавните участници за предотвратяване и разрешаване на конфликтите в областите, засегнати от насилие след изборите в Кения“ беше управлявано от фондация Конрад Аденауер.

- **Природни ресурси и оценки на потребностите след конфликт/след бедствие:** Експертите на ОПП към ООН по природни ресурси и конфликти си сътрудничиха в изготвянето на подробни проучвания относно басейна на р. Нил и териториални конфликти с участието на общности от коренното население в Чили и Панама, като също така съдействаха при подготвителните дейности за националните диалози в региона MENA. В рамките на партньорството между ЕС и ООН за предотвратяване на конфликти и устойчиво управление на земята и природните ресурси, бяха изготвени практически насоки относно земята, миннодобивните индустрии, недостига на ресурси и развитието на капацитет. Въз основа на партньорството между ЕС, ООН и Световната банка в областта на оценките на потребностите след конфликт и след бедствие UNDOCO²¹ разработи уеб инструменти за експертите, участващи в мисии за оценка. Програмата също така разработи съвместни програми за обучение/информация — 170 души от партньорски и други многостранни организации участваха в първоначално обучение, а 73 експерти участваха в програмата за задълбочаване на познанията;
- **Укрепване на мира и права на човека със специален акцент върху младежта и жените:** В рамките на проекта „Младежта за мир“²² в 3 региона на Босна и Херцеговина бяха проведени множество дейности, включително укрепване на младежките организации и дни за обучение по темите за укрепването на мира и общностното развитие;
- **В Демократична република Конго (ДРК)** беше оказано съдействие на застъпнички на правата на жените с цел участието им в разследвания на случаите на масови изнасилвания във Физи, извършени от редовната армия (FARDC), което доведе за първи път до осъждането на командващ офицер от FARDC за изнасилване от специален пътуващ съд за защита на правата на жените. Подобни присъди бяха произнесени в близост до Калехе и Маниема. Повече от 1000 жени бяха информирани относно Резолюция 1325 на Съвета за сигурност на ООН посредством публични информационни сесии, което доведе до по-голямо участие на жените в политическия живот и на политическото им влияние в съответните области²³;
- **Сътрудничество с регионални организации:** Беше създаден оперативен център за реакция при кризи към Генералния секретариат на Лигата на арабските държави и понастоящем се провежда интензивна програма за обучение, предназначена за служителите му, занимаващи се с ранно предупреждение, анализ на кризи и управление на реакцията при кризи. Този проект спомогна за по-улесненото редовно и засилено взаимодействие между ЕСВД и Генералния секретариат на лигата по различни кризи и други теми от общата програма на ЕС и Лигата на арабските държави;
- **Международния диалог за укрепване на мира и изграждане на държавата:** ЕС подкрепя диалога под егидата на ОИСР²⁴ от 2009 г. насам, а през 2011 г. по-специално подкрепи работата на Секретариата и на четирите работни групи за

²¹ Служба на ООН за координиране на операцията за развитие.

²² Това действие беше управлявано от Care International.

²³ „Политическо участие на жените от Афганистан, Демократична република Конго и Либерия в политиката за мир и сигурност“.

²⁴ Международна мрежа в областта на конфликтите и нестабилността (INCAF), ръководена от ОИСР.

диалог, както и организирането на международни срещи. На срещата в Монровия през юни 2011 г. беше постигнато съгласие относно крайните продукти на знанието и беше обсъден проект за международен план за действие, представен през декември 2011 г. на 4^{-ия} форум на високо равнище за ефективността на помощта в Бусан;

- Междуинституционалният проект в Непал, Уганда и ДРК се съсредоточи върху разработването, *наблюдението и оценката на мерките за укрепване на мира*. Проектът събра 21 организации, включително и международни неправителствени организации, местното гражданско общество и правителствени агенции, за да споделят най-добри практики; както и
- *Сътрудничество с държавите — членки на ЕС*: Двугодишната програма „Нова европейска инициатива за обучение в областта на гражданското управление на кризи“ (ENTRi), съфинансирана от ИС, има за цел да укрепи капацитета на персонала, изпратен на работа в международни мисии за гражданско управление на кризи, като същевременно насърчава оперативната съвместимост и хармонизирането на подходите на партньорите към обучението. През първата година от съществуването си консорциумът ENTRi, съставен от 13 доставчици на услуги по обучение от държавите — членки на ЕС, организира 17 курса (подготвителни и за напреднали) с участието на 340 експерти от 49 националности.

8. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Проведените през 2011 г. мерки по линия на ИС, в допълнение към другите действия на ЕС по линия на регионални и тематични инструменти за развитие, хуманитарната помощ и мисиите на ОПСО, допринесоха значително за усилията на ЕС за подпомагане на предотвратяването на конфликти, опазването на мира, реакцията при кризи и укрепването на международната сигурност, в съответствие с член 21 от Договора за Европейския съюз. През петата година от съществуването си с бюджет, който се е увеличил повече от два пъти от 139 млн. EUR през 2007 г. на **282 млн. EUR през 2011 г.**, Инструментът за стабилност е демонстрирал своята устойчивост и капацитет да допринася за навременната и динамична реакция на ЕС в рамките на широк спектър от предизвикателства по целия свят. През 2011 г. тези предизвикателства включваха въздействието на арабската пролет в Близкия изток и Северноафриканския регион, както и все по-сложната ситуация в региона на Африканския рог.

Зрелостта на ИС бе отбелязана в констатациите на цялостния доклад за оценка на равнище програма относно Инструмента за стабилност, който беше изготвен от независимо консултантско дружество и публикуван през юли 2011 г. Като обхваща периода от началото досега докладът обобщава, че *„ИС е допринесъл в значителна степен за подобряване на цялостната уместност, ефективност и ефикасност на действията на ЕС за реакция при кризи и подготвеност за кризи“*. В доклада се прави заключение, че *„ИС допринася в значителна степен за съгласуваността на усилията на ЕС в областта на мира, сигурността и развитието, както и за глобалния*

мир и стабилност. От особено значение в това отношение е доказаният капацитет на ИС да предлага бърза, навременна и каталитична реакция в ситуации на криза“²⁵.

²⁵

International Conflict and Security Consulting: „Evaluation of the Crisis Response and Preparedness Components of the European Union’s Instrument for Stability“, („Оценка на компонентите за реакция при кризи и подготвеност на инструмента за стабилност на Европейския съюз“), юли 2011 г.